

NIELS EGELUND

KVALITET I SPECIALSKOLER

AARHUS UNIVERSITET

Niels Egelund

Kvalitet i specialskoler

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet, 2014

Titel

Kvalitet i specialskoler:

Forfatter

Niels Egelund

Udgiver

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU)

Aarhus Universitet, 2014

© 2014, forfatteren

1. udgave

Kopiering tilladt med tydelig kildeangivelse

Omslag og grafisk tilrettelæggelse:

Knud Holt Nielsen

Forsidefoto:

Colourbox

ISBN

978-87-7684-842-2 (elektronisk udg.)

978-87-7684-843-9

DOI

10.7146/aul.31.37

Indhold

FORORD	5
PROJEKTET KVALITET I SPECIALSKOLER	7
INDLEDNING	7
KVALITETSINDIKATORER I UDDANNELSE – INPUT, PROCES OG OUTPUT.....	10
KVALITETSUDVIKLING PÅ SPECIALSKOLER.....	12
RAPPORTER OG MATERIALER FRA PROJEKTET	13
HVORI BESTÅR RESULTATERNE	15
DEN SENESTE INTERNATIONALE FORSKNINGSBASEREDE VIDEN.....	15
SURVEY AF DANSKE SPECIALSKOLER	18
SPECIALSKOLEELEVERS RESULTATER VED SKOLEGANGENS AFSLUTNING OG FEM ÅR SENERE	23
UDVIKLING AF TRE KVALITETSUDVIKLINGSVÆRKTØJER.....	26
PRAKSISFORTÆLLINGER	28
HVAD VI HAR OPNÅET	30
LITTERATUR	32

Forord

Børne- og undervisningsministeriet indgik i december 2012 en aftale om i et forskningsmæssigt samarbejde mellem Aarhus Universitet (Institut for Uddannelse og Pædagogik/forskningsprogrammet SILO) og SFI at gennemføre et projekt, der har til formål at etablere viden om kvalitet på specialskolerne og udvikle kvalitet på skolerne.

Projektet rummer flere dele: Først er der gennemført et review af den internationale forskning om kvalitet på specialskoler, dernæst er der gennemført en survey ved lederne af de danske specialskoler og PPR-enheder. Efterfølgende er der gennemført en registerbaseret analyse af specialskoleelevers resultater af skolegangen. Der er derpå udviklet og afprøvet tre kvalitetsvurderingsværktøjer, og endelig er der beskrevet nogle eksempler på god praksis på danske specialskoler. Der er dermed tale om et meget bredt spektrum af oplysninger om kvalitet på specialskoler, og delene trækker på forskellige metoder, forskningsreview, kvantitative spørgeskemadata, kvantitative registerdata, kvalitative data indsamlet på et seminar og forarbejdet, så de kan anvendes kvantitativt og efterfølgende kvalitativ vurdering og endelig eksempler på god praksis.

De enkelte dele af projektet har hængt sammen på den måde, at reviewet af den internationale forskning sammen med almene demografiske oplysninger og eksisterende kvalitetsindikatorer for folkeskolen har dannet udgangspunkt for konstruktion af de spørgsmål, der indgik i surveyen samt valget af registerbase-rede oplysninger. Med hensyn til eksisterende kvalitetsindikatorer for folkeskolen tænkes på nationale test, afgangsprøver, overgang til ungdomsuddannelse (output). Reviewet har sammen med surveyen og forskellige faglitterære kilder været udgangspunkt for et "fremtidsværksted", der har identificeret kvalitetsindikatorer i specialskoler, som senere er blevet afprøvet og videreudviklet. Det har været centralt for arbejdet med kvalitetsindikatorerne, at de har fokuseret på at forene specialpædagogik og -didaktik med almen pædagogik og -didaktik. Registeranalyserne belyser kvalitetsforhold bagudrettet (output), og

eksemplerne på god praksis kan give inspiration til det fortsatte kvalitetsarbejde på danske specialskoler (proces).

De enkelte dele af projektet er beskrevet i fem rapporter og tre former for kvalitetsudviklingsværktøjer. De fem rapporter er alle udgivet af Institut for Uddannelse og Pædagogik på Aarhus Universitet, hvor de også kan downloades gratis. De tre værktøjer er webbaserede. Følgende giver en oversigt over publikationerne:

Dyssegaard, C.B. og Larsen, M.S. (2014): *Kvalitet på specialskoler: En systematisk forskningskortlægning*. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning. Aarhus Universitet

Rangvid, B.S. og Egelund, N. (2014): *Faktorer af betydning for kvalitet i specialskoler: En survey-kortlægning blandt specialskoler og PPR*. SFI.

Rangvid, B.S. og Lynggaard, M. (2014): *Specialskoleelevers resultater ved skolegangens afslutning og fem år senere*. SFI

Tetler, S. og Hedegaard-Sørensen, L. (2014): *Udvikling af tre kvalitetsudviklingsværktøjer*
Redegørelse for baggrund og metode - i forhold til udarbejdelsen af de tre kvalitetsvurderingsskemaer. IUP, Aarhus Universitet.

Morin, A. (2014): *Kvalitetsvurdering af undervisningen i specialskoler – Praksisfortællinger*. IUP, Aarhus Universitet.

I dette skrift bringes et overblik over hele projektet og en sammenfatning af resultaterne

Niels Egelund, projektleder
Februar 2014

Projektet kvalitet i specialskoler

Indledning

Specialskolerne har en lang historie i Danmark. I 1807 oprettedes 'Det Kgl. Døvstummeinstitut' på initiativ af lægen P.A. Castberg, i 1811 påbegyndtes det første 'Blindeinstitut' af pastor C.F. Brorson, i 1855 oprettedes den første åndssvageanstalt 'Gl. Bakkehus' på initiativ af lægen J.R. Hübertz, og i 1872 stiftedes 'Samfundet som antager sig af vanføre og lemlæstede Børn' på initiativ af pastor H. Knudsen. Dermed omfattede indsatsen de fire klassiske handicap kategorier, døve, blinde, åndssvage og vanføre.

Etableringen var inspireret af oplysningstidens filosofiske og idéhistoriske strømninger, der var tale om private filantropiske initiativer, der i stigende grad blev støttet af staten, som til sidst påtog sig både drift og ansvar ved døveloven af 1950, blindeloven af 1956 og åndssvage loven af 1959. I 1959 kom der en lov om ret til undervisning for alle, og dermed satte Socialstyrelsen gang i opførelse af 33 modulskeoler i hele landet, de såkaldte grønne skoler. Hensigten med disse var, at man skulle have erfaringer med, hvorledes man kunne undervise udviklingshæmmede, og de fleste af disse skoler findes også i dag. Den videre udvikling, især på åndssvageforsorgens område, skete ved den nyudnævnte leder, N.E. Bank-Mikkelsen, som blev den vigtigste drivkraft i formuleringen af normalisering og forsøg på at give plads til handicappede i samfundet, herunder ved at den lægelige ledelse af specialinstitutionerne blev suppleret med ansættelse af en undervisningsleder.

I 1980 blev særforsorgen udlagt til amter og kommuner, og det betød, at hovedparten af specialskolerne kom ind under amterne, og betegnelsen for skolenes aktiviteter blev 'vidtgående specialundervisning'. Finansieringen var delt mellem kommunerne og amterne, hvor kommunerne betalte et bestemt takstbeløb pr. elev, mens amterne finansierede den resterende del af udgifterne. I 1980'erne skete der også det, at daværende undervisningsinspektør for special-

undervisningen, I. Skov Jørgensen, søgte at knytte den vidtgående specialundervisning tættere til almenundervisningen ved at oprette 'tvillingeklasse', hvor der blev etableret et spor af centerklasser, hvor specialbørnene i de fag, hvor det var muligt, gik sammen med almenklassernes børn. Et eksempel, der stadig eksisterer, er Byskovskolens afdeling Asgard, beliggende på samme matrikel i Ringsted. Ved starten af 1980'erne var det 0,8 % af alle børn og unge, der fik vidtgående specialundervisning, mens andelen ved amternes ophør i 2007 var steget til 1,6 %. Alene fra 2001 til 2007 var der tale om en stigning på 33 %.

Efter 2007 har regionerne overtaget en del specialinstitutioner, herunder behandlingshjem, der ofte har tilknyttet egne skoletilbud, hvor eleverne modtager deres skoleundervisning.

En del af specialskolerne har aldrig ligget under amterne. Der har dels været en gruppe specialskoler, der hørte under staten, først og fremmest de skoler, der har rettet sig mod døve og blinde. Der har også været rent kommunale skoler, dels heldagsskoler for elever med sociale og emotionelle vanskeligheder, dels skoler for elever med lettere udviklingshæmning, af og til kaldt hjælpeskoler.

Den første heldagsskole startede i Danmark i 1907, men skoletypen begyndte først at blive almindelig i 1960'erne efter mønster fra de svenske skoldaghem. På heldagsskolerne arbejdes der på tre fronter, den skolemæssige, det fritidsmæssige og familierarbejdet. Den første nyere heldagsskole oprettedes i Århus i 1962, og i Vejledning om folkeskolens specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser fra 1972 nævnes skoleformen sammen med observationskolonier for første gang på officiel vis sammen med observationsskoler, som var en kostskoleform. I 1975 var antallet af heldagsskoler oppe på ti, observationsskolerne nåede et tilsvarende antal. Senere fortsatte tilvæksten af heldagsskoler, så antallet nærmede sig 100, mens antallet af observationsskoler begyndte at falde. Fra omkring 1990 så en række private botilbud dags lys, og flere af disse har også deres eget skoletilbud. Mens de tidligere statslige og amtslige specialskoler oftest er bygget som skoler, men i en del tilfælde mangler visse faglokaler, er heldagsskolerne og de private tilbud ofte etableret i bygninger, der oprindeligt er opført til andre formål, og oftest mang-

ler faglokaler til naturfag og idræt. I de senere år er der ikke sjældent opstået en specialskole i en lille nedlagt folkeskole.

Internationalt set er der store forskelle. I de lande, der var præget af Sovjetunionen, er der etableret en række helt selvstændige specialskoler målrettet bestemte handicapgrupper, og deres lærere, 'defektologer' var uddannet helt separat fra almenlærere. Andre lande har allerede fra starten satset på, at elever med særlige behov skulle undervises i mindre grupper på almenskoler. Toronto i Canada er et eksempel på dette, hvor der så især i de senere år er opstået en række private tilbud til elever med ADHD og Autisme. I Norge har man haft en udvikling, der på mange måder ligner den danske, indtil man i 1993 besluttede at nedlægge samtlige specialskoler ved lov. Der er dog efterfølgende opstået en underskov af gruppeordninger på almenskoler. I Holland har man også gennem lovgivning ændret strukturen fra 1995 frem til 2003, så specialskoler nu arbejder sammen med almenskoler som klyngeskoler med faste bevillinger pr. elev. Helt generelt gælder, at forekomst af specialskoler hænger sammen med befolkningstætheden, jo større befolkningstæthed, des større er chancen for, at der findes mange specialskoler, da de kræver et vist elevgrundlag.

Som det fremgår af ovenstående udgør specialskolerne en meget varieret gruppe, både hvad angår skolestørrelse, organisering og målgruppe. Det er en naturlig konsekvens af først og fremmest elevgruppens mangfoldighed, men også af den historiske udvikling, der har budt på mange flere skift, end det gælder for folkeskolen.

Den væsentligste forskel mellem folkeskolen og specialskolen er, at specialskoler har en bredere vifte af tilbud ud over undervisning, det være sig logopædi, fysioterapi, træning ved vanskeligheder i forbindelse med daglige aktiviteter som personlig pleje, herunder af- og påklædning, vanskeligheder med at leve et normalt socialt liv med fritidsaktiviteter og kontakt til familie og venner, psykoterapi, familierådgivning m.m. Disse behandlingstilbud vil variere fra elev til elev og vil ofte være tæt sammenkædet med den skolemæssige undervisning, eleverne får.

Kvalitetsindikatorer i uddannelse – input, proces og output

På uddannelsesområdet har der historisk set været mest fokus på input-siden, på de ressourcer, der tilføres området, mens output-siden har været set som diffus og vanskelig eller ligefrem umulig at vurdere kvantitativt. Første gang begrebet kvalitet anvendes i skoleregi, er i 1989, hvor daværende undervisningsminister Bertel Haarder (V) brugte det i en artikel i Uddannelse. Den første internationale læseundersøgelse gennemførtes i 1991, og offentliggørelsen af resultaterne gav rystelser i den danske skoleverden. Daværende undervisningsminister Ole Vig Jensen (R) udgav i 1997 publikationen "Kvalitet, der kan ses", og den efterfølgende undervisningsminister Margrethe Vestager besluttede i 1998, at Danmark skulle indgå i de kommende PISA-undersøgelser. I 2000 startede også arbejdet med at udforme klare mål for folkeskolen.

Der sker dermed i 1990'erne et skift i synet på undervisningssektoren og i særdeleshed på folkeskolesystemet, idet man begynder at interessere sig for, hvad man får ud af investeringerne. Der kommer fokus på input, og "benchmarking" mellem kommuner bliver almindelig. Der har ganske vist lige fra 1980'erne været en viden om, at forskellene i ressourceforbrug pr. elev i kommunerne varierede i forholdet 1:2, men forsøgene på at forklare dem var sparsomme. Der har ikke været oplagte mål for output, idet karaktererne fra folkeskolens afgangsprøver ikke var offentligt tilgængelige, og der blev ikke foretaget opgørelser af overgangen til ungdomsuddannelser.

Offentliggørelsen af de første PISA-resultater i 2001 kort efter et regeringsskifte førte til, at det under undervisningsminister Ulla Tørnæs (V) blev vedtaget, at karaktererne fra folkeskolens afgangsprøve skulle offentliggøres, og det skete første gang i 2002. Disse karakterer kan anses for at være det endelige vidnesbyrd om, hvad eleverne har fået ud af deres skolegang, men da det er kendt, at forældrebaggrunden spiller en ganske betydelig rolle for, hvad en elev får i karakterer som følge af genetisk og social arv, er en classes eller en skoles karaktergennemsnit behæftet med en fejlkilde, som skolen selv ikke har nogen direkte indflydelse på. Professor Peter Nannestad fra Aarhus Universitet var den første, der på kommuneniveau foretog en statistisk korrektion for socialøkonomiske faktorer, og CEPOS var de næste, som gik videre og fra 2003 foretog kor-

rektionen på skoleniveau. Beregningerne bygger på økonometriske modeller, der i nogle statistiske kredse anses for at være kontroversielle, men ikke desto mindre er det de bedste indikationer af, hvad output fra en skole eller kommune er. Ud over offentliggørelse af karakterer, blev der også indført bindende mål for folkeskolen. Det blev dog relativt sent specificeret, at deltagelse i afgangsprøver også var vigtigt for specialskoler, ligesom der ikke har været tradition for, at trinmål blev bragt i anvendelse på specialskoler

Ulempen ved brugen af afgangsprøvekarakterer er, at de ikke kan anvendes fremadrettet i den løbende evaluering af en elev, da skolegangen er afsluttet. Et OECD-review af den danske folkeskole fra 2004 foreslog da også, at der blev indført en skærpet evalueringskultur, og efter offentliggørelsen af anden runde af PISA i 2003 vedtog forligskredsen om folkeskolen i 2006 under Bertel Haarders (V) virke som undervisningsminister, at der skulle indføres nationale test, elevplaner og kvalitetsrapporter.

Udviklingen af de nationale test tog længere tid end forventet, og de var først klar i 2010, hvorefter de har været obligatoriske. Der er i alt 10 nationale test, der gennemføres fra 2. til 8. klassetrin. Resultaterne er ikke offentligt tilgængelige, men kan bruges internt på skolerne og internt i kommunerne til at følge udviklingen over tid på individ-, skole- og kommuneniveau. Testene kan også tages frivilligt, og der er fra 2011 til 2012 sket en stigning i antallet af frivillige test fra 387.000 til 421.000, hvad der indikerer, at skoleledere og lærere tillægger testene større værdi end for få år siden. Der har ikke været lagt særlig vægt på, at specialsskoleelever skulle deltage i de nationale test, herunder på frivillig basis

De seneste år har givet flere datamuligheder, når der tænkes på skolernes output. Elevfravær er en vigtig variabel, især på de ældste klassetrin, hvor "pjækkeri" er en indikator for skoleproblemer. Lærerfravær har i en analyse fra KRE-VI i 2011 vist sig at have en stærkt negativ indflydelse på elevernes afgangsprøvekarakterer og er dermed både en negativ input- og outputfaktor. Overgang til ungdomsuddannelser er kommet i fokus, efter at Skolerådets formandskab i en

undersøgelse og i deres senere beretning fra 2010 pegede på kommunernes forskellige forudsætninger for at opnå 95 %-målsætningen.

Hvad procesparametre angår, er der endnu ikke nogen videre etableret praksis. Undervisningen og læringen på skoler ligger i en "black box", som der ikke er udviklet indikatorer for. Det nærmeste, der foreligger, er de elev- og skolelederskemaer, der ligger i såvel PISA som PIRLS og TIMSS, samt de lærerskemaer, der indgår i PIRLS og TIMSS. Der indgår også procesvariable i TALIS, men disse kan ikke kobles til elevresultater (output). Der er dog en enkelt undtagelse, nemlig elevtrivsel. DCUM har udviklet et trivselsbarometer, der kan anvendes i de undersøgelser af elevtrivsel, som skolerne er forpligtede til at gennemføre regelmæssigt, og det ville være en nærliggende mulighed for at koble disse resultater sammen med andre former for output. Trivselsbarometeret vil i stor udstrækning kunne anvendes for specialskoleelever

Kvalitetsudvikling på specialskoler

De specialskoler, der tidligere har hørt under amterne, men i dag ligger under kommunerne, har ikke haft den samme opmærksomhed som de kommunale almenskoler med hensyn til kvalitetsudvikling af undervisningen, linjefagsdækning samt benchmarking af resultaterne af deres virksomhed i forbindelse med nationale test, opgørelse af afgangsprøvekarakterer, overgang til ungdomsuddannelse samt resultater fra PISA, PIRLS og TIMSS. Derfor indgik Børne- og undervisningsministeriet i december 2012 en aftale om i et forskningsmæssigt samarbejde mellem Aarhus Universitet (Institut for Uddannelse og Pædagogik/forskningsprogrammet SILO) og SFI at gennemføre et projekt, der har til formål at etablere viden om kvalitet på specialskolerne og udvikle kvalitet på skolerne.

Projektet rummer flere dele: Først er der gennemført et review af den internationale forskning om kvalitet på specialskoler, dernæst er der gennemført en survey ved lederne af de danske specialskoler og PPR-enheder, der omfatter både input- og outputvariable. Efterfølgende er der gennemført en registerbaseret analyse af specialskoleelevers resultater af skolegangen (outputvariable), der er

udviklet og afprøvet tre kvalitetsvurderingsværktøjer, der rummer såvel input-, proces- som outputvariable, og endelig er der beskrevet nogle eksempler på god praksis på danske specialskoler, og disse eksempler beskriver proces.

Der er dermed tale om et meget bredt spektrum af oplysninger om kvalitet på specialskoler, og delene trækker på forskellige metoder, forskningsreview, kvantitative spørgeskemadata, kvantitative registerdata, kvalitative data indsamlet på et seminar og forarbejdet, så de kan anvendes kvantitativt og efterfølgende kvalitativ vurdering og endelig eksempler på god praksis.

De enkelte dele af projektet har hængt sammen på den måde, at reviewet af den internationale forskning sammen med almene demografiske oplysninger og eksisterende kvalitetsindikatorer for folkeskolen har dannet udgangspunkt for konstruktion af de spørgsmål, der indgik i surveyen samt valget af registerbaserede oplysninger. Med hensyn til eksisterende kvalitetsindikatorer for folkeskolen tænkes på nationale test, afgangsprøver, overgang til ungdomsuddannelse (output). Reviewet har sammen med surveyen og forskellige faglitterære kilder været udgangspunkt for et "fremtidsværksted", der har identificeret kvalitetsindikatorer i specialskoler, som senere er blevet afprøvet og videreudviklet. Det har været centralt for arbejdet med kvalitetsindikatorerne, at de har fokuseret på at forene specialpædagogik og -didaktik med almen pædagogik og -didaktik. Registeranalyserne belyser kvalitetsforhold bagudrettet (output), og eksemplerne på god praksis kan give inspiration til det fortsatte kvalitetsarbejde på danske specialskoler (proces).

Rapporter og materialer fra projektet

De enkelte dele af projektet er beskrevet i fem rapporter og tre former for kvalitetsudviklingsværktøjer. De fem rapporter er alle udgivet af Institut for Uddannelse og Pædagogik på Aarhus Universitet, hvor de også kan downloades gratis. De tre værktøjer er webbaserede:

Dyssegaard, C.B. og Larsen, M.S. (2014): *Kvalitet på specialskoler: En systematisk forskningskortlægning*. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning. Aarhus Universitet

Rangvid, B.S. og Egelund, N. (2014): *Faktorer af betydning for kvalitet i specialskoler: En survey-kortlægning blandt specialskoler og PPR*. SFI.

Rangvid, B.S. og Lynggard, M. (2014): *Specialskoleelevers resultater ved skolegangens afslutning og 5 år senere*. SFI

Tetler, S. og Hedegaard-Sørensen, L. (2014): *Udvikling af tre kvalitetsudviklingsværktøjer*
Redegørelse for baggrund og metode – i forhold til udarbejdelsen af de tre kvalitetsvurderingsskemaer. IUP, Aarhus Universitet.

Morin, A. (2014): *Kvalitetsvurdering af undervisningen i specialskoler – Praksisfortællinger*. IUP, Aarhus Universitet.

Hvori består resultaterne

Resultaterne fra projektet kan sammenfattes som følger:

Den seneste internationale forskningsbaserede viden

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning har for projektet Kvalitet i undervisningen på specialskoler gennemført en systematisk forskningskortlægning af kvalitet i specialskoler.

Der er fundet 709 referencer, hvoraf 28 er indholdsmæssigt relevante. En del af de udelukkede referencer har karakter af "diskussions- og holdningsstudier". Disse studier kan godt være værdifulde, og de kan ud over den formidlende funktion tjene som indledning til grundlæggende forskning. Det interessante er, at studierne om specialskolernes kvalitet ikke er præget af den empiriske forskningstradition, hvor der formuleres en problemstilling, som derefter belyses med et empirisk materiale.

I flere af de udelukkede referencer er det fx skolelederen af en specialskole, der vurderer kvaliteten af egen specialskole. Skolelederens binding til sin skole kan medføre en stærk loyalitet med skolen og et fravær af reflekteret, kritisk vurdering af skolen. Ud fra de gennemgåede referencer er der noget, der tyder på, at forskere indenfor det specialpædagogiske felt føler sig mere som støtter til skolen end som dens kritikere og analytikere.

Det er også en kilde til undren, at der slet ikke er fundet undersøgelser af specialskoler, der direkte inddrager skoleeffektivitetsforskningens foretrukne forskningsdesign, hvor flere forhold i skolen i et multifaktoriel design ses i forhold til de virkninger, der skabes på eleverne, medens der kontrolleres for elevernes sociale baggrund og faglige dygtighed. I Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning er der i 2010 gennemført et systematisk review om denne forskning forbundet med almenskoler, der i meget høj grad på én gang belyser begge sider af kvalitetsbegrebet.

Reviewet opsummerer studierne af kvalitet i specialskoler, når det gælder *kvalitet som helhedsbetragtning* som følger:

- Der er ringe udbredelse af synspunktet, at specialskolerne skal dokumentere deres resultater. Data om elevers faglige udbytte eller data om overgange mellem almenskole og specialskole er ikke sædvanligvis til rådighed. Specialskolerne lægger mindre vægt på det kognitive udbytte og mere vægt på det konkret handlende.
- Hvis forældre til specialskoleelever spørges om kvaliteten af specialskolen, udtrykker de stor tilfredshed med kvaliteten.
- Hvis skoleledere og lærere på specialskoler spørges om, hvad der er god kvalitet, viser der sig forestillinger, som ikke er identiske med dem, der mødes i almenskolen. Væsentligst i forestillingerne er individualisering, skoleatmosfæren, elevens glæde ved at lære noget og elevernes trivsel.
- Forældrenes viden om barnet kan med fordel indgå ved siden af skolens viden om barnet i tilrettelæggelsen af god undervisning.
- Skolernes kompetence i håndtering af udadreagerende elever er afgørende både i forhold til personalets og ledelsens trivsel og for elevernes læring.

Med hensyn til *selvevaluering og udvikling af skoler* findes følgende væsentlige indikatorer for, hvordan en evalueringskultur kan etableres på den enkelte skole, samt anbefalinger til, hvordan skoler kan arbejde med en kontinuerlig kvalitetsudvikling af deres praksis:

- Støtte til etableringen af læseplan målrettet den specifikke elevgruppe
- Systematisk gennearbejdede handlingsplaner for skolens udvikling
- Adgang til og forventning om brug af resourcepersoner
- Tydelig målsætning om krav til kvalitet fra den lokale skoleforvaltning
- Redskaber til etablering af selvevaluering
- Personalet skal involveres i at sætte mål for elevernes læring, monitoring for effekt og evaluering af undervisningen
- Prioritering af indsatser og mål for eleverne – sociale og faglige

- Skolen skal etableres som et læringsmiljø
- Læreren som en del af løsningen og ikke problemet
- Programmer skal iværksættes ud fra elevers behov og evalueres.

Hvad angår *grænsefladen til almenskolen* giver reviewet et billede af, hvordan specialskolerne påvirkes af den øgede inklusion af elever med særlige behov, men også af, hvordan speciallærernes og specialskolernes viden kan viderefremmes til almenskolerne. I forhold til kvalitetskriterier kan følgende fremhæves:

- Specialskolerne skal have en tydelig målsætning for deres arbejde – det "specialiserede" ved specialskoler skal bevares
- Øget samarbejde med almenskolerne – speciallærerne får ny viden
- Speciallærerne har fået større indsigt i almenlæseplanen
- Faglige mål for elever
- Konsultativ bistand fremmer handlemuligheder
- Viden om og udgangspunkt i evidensbaserede undervisningsmetoder.

Når det gælder *faglige og ikke-faglige interventioner* opsummeres:

- At strukturerede, systematiske, trinvis indsatser forbundet med mål og niveauer og træning synes at give gode resultater.
- At testning af eleverne, herunder især faglig testning, er forbundet med store udfordringer. Dynamisk testning eller formativ evaluering med et fagligt fokus kan bidrage med forbedret grundlag for undervisningen.
- Det faglige moment i skolernes indsats er bemærkelsesværdigt lidt undersøgt. Med en enkelt undtagelse indgår det kun på virkningssiden.
- De ansattes primære rolle kan påvirkes fra at være plejer til at blive lærere.

Som det sidste område ses på *kvalitet i et længere tidsforløb*, og det foreslås forsigtigt:

- Mulighed for at lade specialskoleeleverne selv indgå i bestemmelsen af god kvalitet

- Mulighed for at betragte specialskolens kvalitet også under en lidt længere tidsdimension
- Mulighed for at lade en bredere vifte af senere indikatorer indgå i kvalitetsbestemmelsen af specialskolen: livskvalitet, beskæftigelse, senere uddannelse etc.
- Det konstateres, at det er et felt, der er meget lidt undersøgt.

Det konkluderes afslutningsvis i reviewet, at evaluering af og målsætninger for specialskoler vil medføre et kvalitetsløft for skolerne. Det er bemærkelsesværdigt, at så få studier har kunnet indgå, da kvaliteten af studier om kvalitet på specialskoler er af meget normativ karakter. En evaluering af de enkelte skolars praksis vil åbne mulighed for, at skolerne kan arbejde med effektive handlingsplaner og målsætninger for deres og elevernes kontinuerlige udvikling. Dette medfører endvidere, at der må udarbejdes konkrete undervisnings- og læringsmål for eleverne. Lige såvel som i almenskolerne har specialskolerne behov for nogle klare og tydelige mål for deres skolars kvalitet og en tydelig og klar målsætning fra den lokale forvaltning om, hvilke specifikke kvalitetsmål specialskolerne bygger på.

Alt i alt gælder for resultaterne af reviewet, at de helt centrale elementer for kvalitet i specialskoler er, at der arbejdes med klare målsætninger for skolernes og elevernes kontinuerlige udvikling, og at der fra forvaltningernes side er fokus på dette (proces). Det er også en vigtig konklusion, at der bør være et større fokus på den faglige udvikling (output).

Survey af danske specialskoler

Som led i udviklingsprojektet Kvalitet i specialskoler er der gennemført en survey af de danske specialskoler og på PPR-kontorerne, hvor specialskolernes ledere og PPR-lederne har skullet besvare en række spørgsmål. Spørgsmålene er stillet, så de dels rummer en række organisatoriske og demografiske forhold, dels trækker på resultater, der er opnået under den survey, som Center for Ligebehandling af Handicappede gennemførte i 2010, dels har vist sig at være centrale i reviewet fra Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.

Spørgsmålene er udformet primo marts 2013, og surveyen er gennemført af SFI i april 2013.

Helt overordnet gælder, at surveyen viser, at de forskellige typer af specialskoler er meget forskellige, og at sammenligninger hovedsageligt mellem specialskoler af samme type, dvs. de traditionelle specialskoler, der er relativt store og rummer et bredt spektrum af elevkategorier, heldagsskolerne, der er relativt små, og som rummer ret ensartede elevkategorier, døgninstitutioner med interne skoler og private opholdssteder med intern skole, der også er relativt små, men i øvrigt har et varieret elevklientel. Endelig er der et lille antal specialskoler for børn og unge med multiple handicap samt for døve, der ikke kan sammenlignes med andre typer af specialskoler

Det kan konstateres, at man på specialskolerne finder, at elevgruppen faktisk kan karakteriseres ved stadigt mere komplekse læringsbehov. Dette kan være en konsekvens af, at der er et stigende antal elever med betydelige funktionsvanskeligheder, fx betinget af at flere børn overlever en for tidlig fødsel. Det kan imidlertid også være en følge af, at kommunerne siden strukturreformen har tilstræbt at anvende mere inkluderende former end specialskoler og derfor har visiteret færre elever af gruppen med lettere vanskeligheder.

Specialskolerne har i deres pædagogik nogle specialiserede tilbud, særligt skærmede undervisningsmiljøer, undervisning på andet niveau end tilsvarende klassetrin og undervisning i sociale mestringsstrategier, som specialklasser i princippet også kan have og tilbyder. Specialskolerne rummer også særlige fysiske rammer, udstyr og træningsfaciliteter, som sjældent vil lekunne tilbydes, hvis der ikke var et vist volumen af elever med de pågældende behov.

Specialskolerne synes, hvad kommunalpolitiske målsætninger angår, at have opnået en rimelig inddragelse i den kommunale forvaltning. Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at der er væsentligt mindre inddragelse, når det angår faglig udvikling af elever og kvalitetsvurderingsredskaber, herunder kvalitets-

rapporten, og der er her tegn på, at specialskolerne stadig i høj grad "lever deres eget liv" som noget, der er anderledes.

Der er nogen usikkerhed om udgiftsniveauet pr. elev, formentlig fordi det regnes forskelligt i forskellige kommuner, herunder om udgifter til fx bygninger og vedligehold m.m. regnes med.

Skolelederne på specialskolerne har et højt uddannelsesniveau, herunder en betydelig specialisering, og skoleledernes svar viser, at den overvejende del er tæt involveret i lærernes valg af undervisningsmetoder. Den største personalegruppe i øvrigt udgøres af lærere, fulgt af pædagoger og pædagogmedhjælpere. Der er for lærernes vedkommende en relativt lav deltagelse i fritidsdelen, og overlap i det pædagogiske arbejde sker primært ved vidensdeling. Det sker hyppigt, at pædagoger og pædagogmedhjælpere deltager i skoledelen, og det er i øvrigt det mest almindelige, at pædagogerne får forberedelsestid. Der er i øvrigt betydelige forskelle på arbejdsfordelingen skolerne imellem, og der kan næppe defineres en optimal fordeling. Når det gælder efteruddannelse af personalet, synes interne skoler og døgninstitutioner at satse mindre på relativt korte kurser end de øvrige specialskoler, muligvis fordi de er mere specialiserede. På inputsiden er der dermed et klart behov for mere dokumentation.

Når det gælder pædagogiske metoder, modeller og evaluering, anvendes et meget bredt spektrum af fremgangsmåder, også langt flere end der var defineret i spørgeskemaet. Dette er en naturlig konsekvens af, at danske skoler i almindelighed har store frihedsgrader, og at specialskolerne i øvrigt har et meget forskelligt klientel. Med hensyn til redskaber til at følge elevernes faglige udvikling er elevplaner det væsentligste instrument på skolerne. Trinmål anvendes også i betydelig grad. På processiden er der dermed også behov for dokumentation.

Der finder god anvendelse af et bredt spektrum af test og prøver sted, såvel standardiserede som ikke standardiserede, herunder selvfremstillede. Nationale test anvendes mere begrænset. Det er karakteristisk, at disse test især bruges

på heldagsskoler, hvor eleverne i de fleste tilfælde er normaltbegavede, og at der i øvrigt er stor forskel i brugen på almindelige specialskoler, hvor klientellet med hensyn til faglig formåen kan variere meget. Ved en gennemsnitsbetragtning siger 40 % af skolerne, at testene er relevante for mindre end halvdelen af eleverne. Den relativt begrænsede brug skyldes muligvis manglende viden om testenes adaptive karakter, muligvis testenes tilknytning til bestemte klassetrin og muligvis manglende erfaring med testene i det hele taget. Endelig ville det være en fordel, hvis testene kunne anvendes helt uafhængigt af klassetrin, så lærerne kunne få en nøjagtig angivelse af, hvilket niveau klassetrinmæssigt den enkelte elev lå på i de fag, der kan testes.

Folkeskolens afgangsprøve, der blev obligatorisk for alle elever i skoleåret 2006/07, men med mulighed for at deltage på særlige vilkår eller helt at undtages, vurderes af skolelederne ikke at kunne aflægges for godt halvdelen af eleverne. Flest vurderes at kunne deltage på heldagsskoler og private opholdssteder, færrest på almindelige specialskoler. Spørgsmålet er, om det ikke ville være gavnligt at søge at øge deltagelsen i afgangsprøven af hensyn til en generel satsning på opkvalificering af det fag-faglige felt. Således peges på behov for dokumentation på outputsiden

På godt en tredjedel af skolerne undervises ingen af eleverne i den samlede fagrække, og i knap en tredjedel undervises næsten alle elever i den samlede fagrække. Godt 70 % af eleverne undervises under deres aldersniveau. Hovedsageligt emnebaseret undervisning fylder mellem 42 % og 27 % hyppigst på almindelige specialskoler, sjældnest på heldagsskoler. At traditionel fagdelt undervisning i høj grad er erstattet af emnebaseret undervisning, skyldes formentlig, at det fremmer elevernes motivation for fag-fagligt arbejde, men det kan også skyldes det forhold, at 60 % af skolelederne giver udtryk for, at personlig og social udvikling fylder mere end fag-faglig udvikling.

Hvis elever fra specialskoler skal kunne tilbagesluses til almenskoler, er det vigtigt, at der er et nært samarbejde, så såvel elever som lærere er bekendte med det miljø, det læringstilbud og de vilkår, de almindelige skoler tilbyder. Det er

kun 10 % af specialskolerne, der har fælles sociale aktiviteter med eleverne fra alment skolerne, mens det for 34 % af skolerne sker, at enkeltelever følger undervisningen på alment skoler. Knap en fjerdedel af specialskolerne har slet intet samarbejde om fremtidig inklusion af enkeltelever, 17 % har ingen faglig sparring med andre skoler, og 9 % af specialskolernes ledere deltager ikke i skoleledernetværk. 42 % af specialskolerne har ikke inden for de seneste tre år udsluset elever til alment skoler. Der er dermed en god del specialskoler, der lever og virker isoleret fra det øvrige skolebillede i kommunerne. Dermed peges på, at der foreligger behov for fokus også på processiden.

Alt i alt giver det gennemførte survey – ud over rent deskriptive forhold – nogle resultater, der peger på helt centrale forudsætninger for kvalitet på såvel input-, proces- som outputside. De opstilles nedenfor i punktform.

- På grund af øgning i antallet af elever med komplekse læringsbehov skal der ske en opkvalificering af det pædagogiske personale og deres kompetencer til den løbende, interne evaluering.
- I og med at flere elever med særlige behov bliver inkluderet i specialklasser og i almenundervisningen, er det vigtigt, at specialskolernes viden- og kompetenceniveau bruges på kommunernes alment skoler.
- Der skal etableres en tættere relation mellem den kommunale forvaltning og specialskolerne, hvad angår faglig udvikling af elever og kvalitetsvurderingsredskaber, herunder kvalitetsrapporten – der er her tegn på, at specialskolerne stadig "lever deres eget liv" som noget, der er anderledes.
- Der skal være sikkerhed om beregning af udgiftsniveauet pr. elev.
- Elevplaner skal stadig være det væsentligste instrument til at planlægge og følge elevernes udvikling på skolerne. Trinmål anvendes, men brugen bør intensiveres. Anvendelse af nationale test skal styrkes. Der bør udvides viden om testenes adaptive karakter, og det må fra centralt hold sikres, at testene kan anvendes helt uafhængigt af klassetrin, så lærerne kan få en nøjagtig angivelse af, hvilket niveau klassetrinmæssigt den enkelte elev ligger på i de fag, der kan testes.

- Folkeskolens afgangsprøve bør gennemføres for en større andel af specialskolernes elever af hensyn til en generel satsning på opkvalificering af det fagfaglige felt.
- Det skal tilstræbes, at en større del af eleverne undervises i den samlede fagrække eller – I hvert fald – I en større del af fagrækken.
- For at elever fra specialskoler skal kunne tilbagesluses til alment skole, er det vigtigt, at der er et nært samarbejde, så såvel elever som lærere er bekendt med det miljø, det læringstilbud og de vilkår, alment skole tilbyder. Der er en del specialskoler, som lever og virker isoleret fra det øvrige skolebillede i kommunerne, og det bør ændres.
- Samarbejdet med PPR bør styrkes med hensyn til supervisering og vejledning af lærere om elevernes faglige udvikling og evaluering af elevernes faglige udvikling.
- Det skal overvejes, hvorledes samarbejdet kan styrkes over for forældre, der ikke yder tilstrækkelig opbakning til at stille faglige mål for eleverne.

Specialskoleelevers resultater ved skolegangens afslutning og fem år senere

Der er gennemført en kvantitativ registerbaseret analyse af danske specialskoleelevers outputresultater med hensyn til faglige evaluering, uddannelse, beskæftigelse, kriminalitet og helbred. Registeroplysningerne dækker, når der ses på kortidsresultater af skolegangens afslutning, elever fra 9. klasse i årgangen 2012 i specialskoler og folkeskolers specialklasser. Når der ses på resultaterne fem år senere, er der indhentet oplysninger for elever, der gik i 9. klasse på specialskoler og i specialklasser i årgangene 2002-2006.

Formålet med analyserne er at afdække parametre for kvalitet på elev- og skoleniveau. Hvor indfaldsvinklen i de øvrige dele af projektet om kvalitet i undervisning på specialskoler er at vurdere kvalitet i specialskoler ved at sammenligne kvaliteten specialskolerne imellem, så træder registerundersøgelsen et skridt tilbage og sammenligner specialskolerne med et alternativt undervisningstilbud for elever med særlige behov – folkeskolens specialklasser. Her ser vi således overordnet på undervisningstilbuddet *specialskoler* som helhed og for-

søger at komme tættere på en vurdering af, om en alternativ undervisningsform (specialklasser) kunne være et bedre alternativ til undervisning i specialskoler.

Overordnet set peger *korttids*resultaterne af undersøgelsen på en lavere deltagelse blandt specialskoleelever ved folkeskolens afgangsprøve samt en lavere overgang til almindelige (ungdoms)uddannelser direkte efter 9. klasse. Til gengæld er der ikke forskel på deltagelse i de nationale test, eller karakterer og testscorer for dem, der deltager. Specialskoleelever fastholdes også i lige høj grad i uddannelsessystemet i året efter 9. klasse som deres jævnaldrende i specialklasser.

*Langtids*resultaterne peger på, at tidligere specialskoleelever ikke har dårligere udfaldsmål mht. kriminalitet og helbred. Til gengæld er der markant forskel mht. social marginalisering, idet tidligere specialskoleelever har større risiko for at være sakket bagud mht. uddannelse fem år efter grundskolen og har særligt forøget risiko for at modtage førtidspension. Man kunne antage, at dette skyldtes elever, der er på specialskole på grund af alvorlige medfødte lidelser eller handicap.

Et forskningsmetodisk problem i undersøgelser som denne er selektionsbias, som gør det svært at sammenligne specialskoleelever med en gruppe af elever i folkeskolen, og hvor de to grupper ellers er fuldstændigt ens – bortset fra om de går i specialskole eller specialklasse. Selvom man anvender statistiske metoder, der langt hen ad vejen kan reducere forskelle mellem de to grupper, kan man ikke gøre det så fuldstændigt, at usikkerheden om årsagsforhold forsvinder helt. I forhold til andre undersøgelser har vi dog særdeles nyttige baggrundsoplysninger til rådighed såsom henvisningsårsag til specialundervisning og registrering i Det psykiatriske forskningsregister. Et andet metodisk problem er, at det outcome, som registrene rummer på elevniveau, bygger på en indsats, der ligger flere år tilbage, og brugen af registre til at vurdere outcome fra en indsats, der fx iværksættes i skoleåret 2014/15, vil først kunne spores, når de nationale test frigives til forskningsformål ca. et år efter, de er taget.

Alt i alt peger resultaterne i registerundersøgelsen på, at specialskoleelevers problemer hovedsageligt opstår i overgangen fra det (beskyttede) skoleliv på specialskole. Det lader til, at de særligt har problemer med at skabe sig et voksenliv med uddannelse og en fast plads på arbejdsmarkedet, hvilket tyder på, at det er overgangen fra grundskolen til ungdomsuddannelserne og arbejdsmarkedet, der hovedsageligt volder problemer. Registerundersøgelsen vil være værdifuld som baseline i forhold til fremtidige vurderinger af outcomekvalitet på specialskoler.

I denne undersøgelse har vi estimeret den *samlede* betydning af skolegang på specialskoler og elevernes resultater. Man kan dog ikke sige, hvor stor en del af denne sammenhæng der skyldes hhv. kvalitet i uddannelse, stigmatisering/diskrimination af tidligere specialskoleelever i uddannelserne, på arbejdsmarkedet og i det sociale system – eller at gruppen af specialskoleelever i gennemsnit alligevel har særlige behov i et større omfang, end vi kan måle det med de forhåndenværende data.

Konkluderende med hensyn til kvalitet i specialskoler kan i punktform fremsættes følgende konstateringer, der alt i alt munder ud i et spørgsmål om, hvorvidt specialklasser for visse elevgrupper på længere sigt giver højere kvalitet på elevniveau end specialskoler.

- Specialskoleeleverne deltager i lavere grad end specialklasseeleverne i afgangsprøver. Specialskoleelever har en lavere direkte overgang fra 9. klasse til almindelige ungdomsuddannelser
- Specialskoleelever deltager i samme grad som specialklasseelever i nationale test, og der er ingen forskel mellem testscorer for de elever, som deltager.
- Specialskoleelever har fem år efter skolegangen større social marginalisering i forhold til specialklasseeleverne. De er saktet mere bagud i uddannelse og har en større andel, der modtager førtidspension.
- Resultaterne peger på, at specialskoleelevernes problemer opstår i overgangen fra det beskyttede skoleliv på en specialskole, og at de særligt har

problemer med at skabe sig et voksenliv med uddannelse og fast tilknytning til arbejdsmarkedet.

- Resultaterne peger dermed på de forhold, at specialskolerne kan have problemer ved at være meget beskyttende miljøer eller ved at give anledning til senere stigmatisering i uddannelses- og arbejdslivet, problemer, der i princippet kunne lettes, ved at specialskolerne var tættere tilknyttet almenskoler, og at der i øvrigt tilstræbtes et størst muligt samarbejde med almenundervisningen

Udvikling af tre kvalitetsudviklingsværktøjer

De tre kvalitetsvurderingsværktøjer, der er udviklet i projektet, er baseret på det tidligere nævnte review af kvalitet i specialundervisningen samt udviklingsprojektets survey af specialskoleledere og PPR-ledere. En anden væsentlig kilde er de kvalitetsindikatorer for kvalitet i specialundervisningen, som 16 danske specialskolers ledere og undervisere definerede den på et udviklings- og refleksionsseminar over to dage, hvor det i høj grad fremgik, at man savner redskaber til at vurdere procesindikatorer. De inviterede skoler dækker et bredt spektrum af de mest almindelige specialskoletyper, der findes i Danmark. Seminaret, der rummede fire workshops, hvor samtlige deltagere bidrog, havde til formål at skabe rum for, at aktører fra specialskolepraksis karakteriserede kvalitet i undervisningen i forhold til de specifikke målgrupper, som skolerne arbejder med.

På udviklings- og refleksionsseminaret blev der tilvejebragt en rig samling af kvalitative data, der er blevet analyseret detaljeret, inden de er indgået i et videre udviklingsarbejde frem mod kvalitetsvurderingsværktøjer til anvendelse i praksis. De systematiserede data kan findes som bilag til den respektive rapport (Tetler og Hedegaard-Sørensen, 2014).

I det videre udviklingsarbejde viste det sig nyttigt at trække på yderligere internationale og nordiske reviews og anden forskningslitteratur (bl.a. en række ph.d.-afhandlinger) for at kunne indlemme de pædagogiske og didaktiske for-

hold, der indgik i specialskoleaktørernes egne definitioner af kvalitet, der helt overvejende gik på proces. Det primære formål har været at sprogliggøre hoved- og underindikatorer på en måde, så de er i overensstemmelse med det værdigrundlag og den faglighed, som danske specialskoler fungerer på, også sprogbrugen er genkendelig i forhold til en dansk specialskolehverdag. Denne transformationsproces er vigtig for at gøre kvalitetsvurderingsværktøjet både autentisk og valideret i en dansk specialundervisningskontekst.

Kvalitetsvurderingsværktøjerne blev afprøvet på 15 af de deltagende skoler, og resultaterne derfra er anvendt til at udvikle den endelige version af værktøjerne. Værktøjerne dækker:

- A. Skolens målsætning og organisering
- B. Skolens tværprofessionelle samarbejdsrelationer
- C. Fysisk undervisningsmiljø
- D. Læringsfremmende kultur
- E. Strukturering i undervisningen, målsætning og evaluering
- F. Undervisningsledelse
- G. Individuelle hensyn og differentiering
- H. Elevinddragelse.

Hver hovedindikator rummer et antal underindikatorer operationaliseret i et konkret spørgsmål, der besvares kvantitativt. I to af hovedindikatorerne, A (der mest går på input og output), og B, der mest udpræget trækker på review og survey (input og proces), indgår også spørgsmål af deskriptiv karakter. Dette sker for at give mulighed for, at man fra centralt hold kan indhente summative oplysninger, der beskriver de aktuelle forhold på skolerne.

Et af kvalitetsvurderingsredskaberne retter sig mod ledelsen og rummer kun hovedindikatorerne A og B. Et skema retter sig mod personalet, og det rummer hovedindikatorerne B til H. Det tredje redskab har et formativt (fremadrettet) mål, og det retter sig mod skolernes interne vurdering af kvalitet og skolernes målrettede udvikling af kvaliteten i undervisningen (proces). Skemaet rummer hovedindikatorerne B til H. Det er herunder muligt kun at udvælge enkelte hovedindikatorer, men det er i øvrigt intentionen at give mulighed for at gå i

dybden, der hvor man mener, det er nyttigt, så man på skolerne kan undersøge, vurdere og evaluere specialskolens undervisning med fokus på en bestemt hovedindikator og at sætte nye mål for en kvalitetsudvikling.

Det kan nævnes, at det for flere skoleledere har været udfordrende at arbejde med indikator A, da der ikke har været tradition for at arbejde så målrettet med skolefaglige mål (output), som især reviewet, men også survey og analysen af registerdata har peget på vigtigheden af. De øvrige indikatorer og især det tredje redskab er blevet meget vel modtaget.

Der er ikke fra ministerielt hold truffet beslutning om, hvordan kvalitetsvurderingsredskaberne skal anvendes i praksis, men det er forskerholdets forslag, at den summative del indgår i en central database, hvor skolerne kan se fordelingen af deres egne resultater i forhold til fordelingen for alle de skoler, der har indsendt data. Det vil her formentlig være formålstjenligt at opdele skolerne i fire hovedtyper, og det skyldes ikke mindst, at skolernes meget forskellige elevgrupper vil have forskellige betingelser og forudsætninger med hensyn til såvel input, proces som outcome. De fire hovedtyper er:

- Almindelige specialskoler
- Heldagsskoler
- Interne skoler på opholdssteder
- Skoler på behandlingsinstitutioner.

Hvad den formative del angår, er hensigten, at de mere uddybende moduler kan bruges til fremadrettet udvikling på skolerne. Det er også hensigten, at modulerne besvares online, men svarene videregives ikke til centralt hold.

Praksisfortællinger

Der er indsamlet otte praksisfortællinger, en for hver af hovedindikatorerne A til H. Gennem læsning af disse kan man under overskrifterne Indledning, Praksisfortælling, Kommentar stifte bekendtskab med, hvad man på danske special-

skoler betegner som god praksis (proces). Formålet med disse praksisfortællinger er at kunne give inspiration samt give anledning til diskussion af kvalitetsfyldt praksis blandt medarbejderne på specialskoler.

Hvad vi har opnået

Der er gennem projektet opnået følgende:

Det er kortlagt, hvad der i den internationale forskning peges på som kvalitet i specialskoler. Det siges her, at de helt centrale elementer for kvalitet i specialskoler er, at der arbejdes med klare målsætninger for skolernes og elevernes kontinuerlige udvikling, og at der fra forvaltningernes side er fokus på dette (proces). Det er også en vigtig konklusion, at der bør være et større fokus på den faglige udvikling (output).

En survey af danske specialskoleledere og PPR-ledere peger på, at der er behov for opkvalificering af personalet for at kunne betjene ændrede elevgrupper, der er behov for en tættere relation til skoleforvaltningerne og en klarere opgørelsesform for udgiftsniveauet pr. elev. Arbejdet med elevplaner, trinmål, nationale test samt folkeskolens afgangsprøver skal styrkes. Der bør undervises i en større del af folkeskolens fagrækker. Samarbejdet med almenskoler og PPR skal intensiveres. Samarbejdet med forældre, der ikke yder tilstrækkelig opbakning, skal styrkes.

En registerundersøgelse af specialskoleelevers situation ved afslutningen af det undervisningspligtige skoleforløb og fem år efter giver en vigtig baseline for fremtidig vurdering af specialskolernes output. Det er endvidere grund til at rejse spørgsmålet, om specialskoleformen er den rette organisering for mere end en lille del af de elever, der går i specialskoler i dag.

Der er udviklet kvalitetsværktøjer bestående af tre skemaer, der giver ledelser og personale mulighed for at benchmarke sig selv i forhold til andre skoler af samme typer samt af sig selv over tid, ligesom de kan få grundlag for en intern dialog om skolens input, proces og output.

Der er udarbejdet nogle praksisfortællinger, der kan være inspiration og diskussionsgrundlag i forhold til en række procesindikatorer.

Litteratur

Dyssegaard, C.B. og Larsen, M.S. (2014): *Kvalitet på specialskoler: En systematisk forskningskortlægning*. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning. Aarhus Universitet

Egelund, N., Haug, P. & Persson, B. (2006). *Inkluderende pedagogik i skandinavisk perspektiv*. Stockholm, Liber.

Morin, A. (2014): *Kvalitetsvurdering af undervisningen i specialskoler – Praksisfortællinger*. IUP, Aarhus Universitet.

Pijl, S. J. (2012): *Steps towards inclusive education in the Netherlands: a long and winding road*. First draft, October 2012.

Rangvid, B.S. og Egelund, N. (2014): *Faktorer af betydning for kvalitet i specialskoler: En survey-kortlægning blandt specialskoler og PPR*. SFI.

Rangvid, B.S. og Lynggard, M. (2014): *Specialskoleelevers resultater ved skolegangens afslutning og 5 år senere*. SFI.

Tetler, S. og Hedegaard-Sørensen, L. (2014): *Udvikling af tre kvalitetsudviklingsværktøjer. Redegørelse for baggrund og metode – i forhold til udarbejdelsen af de tre kvalitetsvurderingsskemaer*. IUP, Aarhus Universitet.

http://www.docs.hss.ed.ac.uk/education/creid/Projects/33cv_WP_2ndMeeting_SJP.pdf

<http://www.tdsb.on.ca/ElementarySchool/SpecialEducation.aspx>

<http://www.european-agency.org/publications/ereports/sne-country-data-2012/sne-country-data-2012>

<http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Defectology>

